

Psykisk ohälsa och våldsbejakande extremism

Psykisk ohälsa har återkommande lyfts som en potentiell riskfaktor för våldsbejakande extremism.ⁱ Inom ramen för sina verksamheter har både Säkerhetspolisen och Center mot våldsbejakande extremism (CVE) arbetat med ärenden som berör relationen mellan psykisk ohälsa och extremism.

Psykisk ohälsa är ett brett begrepp som rymmer allt ifrån tillfälliga psykiska besvär till allvarliga psykiska sjukdomar. Det innefattar även utvecklingsrelaterade psykiska funktionsavvikelser, som ADHD och autismspektrumtillstånd.ⁱⁱ

Våldsbejakande extremism kan också ta sig många olika uttryck.ⁱⁱⁱ En relation som har lyfts fram inom forskningen är förekomsten av psykisk ohälsa hos så kallade ensamagerande gärningspersoner. Ensamagerande är en term som används för att beskriva gärningspersoner som utför attentat på egen hand. Forskning visar att psykisk ohälsa är mer vanligt förekommande hos ensamagerande gärningspersoner än hos personer som agerar tillsammans med andra i en grupp. Närvaron av psykisk ohälsa är också högre hos *ensamagerande* än i den genomsnittliga befolkningen.^{iv}

Nationellt centrum för terrorhotbedömning (NCT) bedömer att det största attentatshotet i Sverige kommer från ensamagerande gärningspersoner som har radikaliserats på digitala plattformar. Många ensamagerande "läcker" information till sin omgivning innan en attack. Det innebär att de på olika sätt delar med sig av sina tankar eller planer till andra personer. Familj och vänner, men även yrkesverksamma inom vård och skola, är personer som kan fånga upp den här typen av idéer.

Vid våldsdåd som utförs av ensamagerande gärningspersoner överlappar ofta politiska och personliga motiv.^{vii} Det gör det ibland svårt att säga vad som är ett terrordåd och vad som är en annan form av våldsdåd. Ideologisk övertygelse och psykisk ohälsa bör dock inte förstås som motsatser. Psykisk ohälsa kan spela en roll i en radikaliseringsprocess och kan vara kopplad till de ideologiska dimensionerna. I dessa fall är det nödvändigt att se till samspelet mellan olika faktorer i individens liv. Tidigare brottslighet, risksökande beteende och upplevd diskriminering, är exempel på riskfaktorer som har knutits till radikalisering.^{viii} Den psykiska ohälsan kan också vara ett resultat av en persons aktivitet inom en våldsbejakande miljö eller helt sakna betydelse. Vilken roll den psykiska ohälsan spelar – om någon – kan bara förstås i ett individuellt sammanhang.^{ix}

För dig som yrkesverksam

Att tala generaliserande om relationen mellan psykisk ohälsa och våldsbejakande extremism riskerar att ha en stigmatiserande effekt. Det kan även bidra till att människors ohälsa tolkas utifrån ett säkerhetsperspektiv snarare än ett hälsoperspektiv. Det är därför viktigt att undvika förenklade resonemang om relationens karaktär. Att psykisk ohälsa kan spela en roll i en radikaliseringsprocess innebär inte att alla personer med en viss diagnos bär på en förhöjd risk.

Om du arbetar i ett individärende som involverar både våldsbejakande extremism och psykisk ohälsa, är det viktigt att utgå från individens specifika omständigheter. Förutsätt inte att den psykiska ohälsan vare sig spelar eller inte spelar någon roll i individens sårbarhet. Utgå inte heller från att graden av psykisk ohälsa avgör hur relevant den är för individens sårbarhet. Milda symptom kan ha en stark koppling, och en allvarlig symptombild kan helt sakna betydelse. Det som är intressant är inte närvaron av psykisk ohälsa i sig – eller förekomsten av en specifik diagnos – utan om det finns aspekter av ohälsan som ökar individens sårbarhet. Utgångspunkten måste därför vara hur ohälsan tar sig uttryck i individens liv, och hur olika dimensioner av ohälsan samverkar med andra faktorer i att påverka personens sårbarhet. Detta gäller oavsett om det finns en diagnos eller inte.

En förståelse för den psykiska ohälsans individuella uttryck kan också vara viktig för att stärka motståndskraften hos personen. Din förståelse för ohälsans roll i individens liv kan då bli ett redskap för att minska personens sårbarhet.

Vill du läsa mer?

Om ensamagerande

Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI) släppte 2021 en rapport om ensamagerande våldsverkare. Rapporten går igenom psykologisk och sociologisk forskning på olika typer av ensamagerande gärningspersoner. Du kan läsa rapporten Ensamagerande våldsverkare – En översikt och analys av befintlig forskning (rapportnummer FOI-R--5133—SE) på FOI:s hemsida. [Länk till FOI:se](#)

[Länk till rapport](#)

Om skolattacker

I samarbete med flera andra myndigheter har CVE lanserat en hemsida med information om skolattacker. På hemsidan kan du hitta svar på vanliga frågor om skolattacker, men även få stöd i förebyggande insatser.

[Länk till Skolattack.se](#)

Om psykisk ohälsa och våldsbejakande extremism

Som en del av EU-nätverket Radicalisation Awareness Network (RAN), släpptes 2019 en handbok för personer som arbetar med radikaliserade individer som lider av psykisk ohälsa. Extremism, Radicalisation & Mental Health: Handbook for Practitioners ger exempel på hur olika dimensioner av psykisk ohälsa kan öka en individs sårbarhet för våldsbejakande extremism, och hur förståelse för dessa dimensioner kan användas för att stärka individens motståndskraft.

[Länk till rapport \(eng\)](#)

Om hotbilden mot Sverige

På Säkerhetspolisens hemsida kan du läsa både Säpos årsbok, med uppdaterad information om Sveriges säkerhetshot, samt NCT:s årliga bedömning av terrorhotnivån.

[Länk till publikationer på Säkerhetspolisens hemsida](#)

Om våldsbejakande extremism

På CVE:s hemsida samlar vi löpande publikationer som rör våldsbejakande extremism och angränsande områden.

[Länk till CVE:se](#)

CVE:s nationella stödtelefon vänder sig till yrkesverksamma som behöver stöd i det förebyggande arbetet mot våldsbejakande extremism

Behöver du stöd?

Arbetar du med frågor som rör våldsbejakande extremism och behöver stöd i ditt arbete? Då kan du kontakta CVE:s nationella stödtelefon för yrkesverksamma, på nummer 08-527 44 290. Stödtelefonen är öppen 9:00-15:00, helgfria vardagar.

Är du anhörig till en person som har radikaliserats? Eller är du själv involverad i en våldsbejakande extrem miljö som du vill lämna? Då kan du vända dig till Rädda Barnens Orostelefon på nummer 020-100 20. Orostelefonen är öppen 9:00-12:00, helgfria vardagar. Du som ringer kan vara anonym.

Om du eller en närstående lider av psykisk ohälsa kan du kontakta en vårdcentral för att få hjälp. För barn och unga upp till 18 år kan du även kontakta en mottagning för barn- och ungdomspsykiatri (BUP). Du kan ringa sjukvårdsrådgivningen på nummer 1177 om du inte vet vart du ska vända dig. Är läget akut bör du ringa en psykiatrisk akutmottagning eller 112.

ⁱ Se exempelvis Gill, P. m.fl. (2021). Systematic review of mental health problems and violent extremism. *The Journal of Forensic Psychiatry & Psychology*, 32(1), 51-78; Gill, P., & Corner, E. (2017). There and back again: The study of mental disorders and terrorist involvement. *American Psychologist*, 72(3), 231.

ⁱⁱ Socialstyrelsen, Folkhälsomyndigheten & Sveriges Kommuner och Regioner (2020) *Begrepp inom området psykisk hälsa – Version 2020*.

ⁱⁱⁱ Gill & Corner (2017).

^{iv} Kenyon, J., Baker-Beall, C., & Binder, J. (2021). Lone-actor terrorism—a systematic literature review. *Studies in Conflict & Terrorism*, 46(10), 2038-2065.

^v Nationellt centrum för terrorhotbedömning (2023) *Helårsbedömning 2023 – Sammanfattning*.

^{vi} Kenyon, Baker-Beall & Binder (2021).

^{vii} Kenyon, Baker-Beall & Binder (2021).

^{viii} Wolfowicz, M. m.fl. (2021) Cognitive and behavioral radicalization: A systematic review of the putative risk and protective factors. *Campbell Systematic Reviews* 17(3): e1174.

^{ix} Al-Attar, Z. (2019) *Extremism, radicalisation and mental health: Handbook for practitioners*. RAN Handbook.